

Никола това обстоятелство, че неговитѣ занятия ще бѣдѣтъ по-систематични. Той всѣкий день учаше отъ захожданието на слънцето до дванайсетъ часа и никой не го смущаваше, защото въ Русчукъ, ако и да бѣха почнали да се проявяватъ признаци на европейска цивилизация, но още господствуваше турскиятъ законъ, който запрѣщаваше на гражданитѣ да излизатъ на улицата вечеръ, кога се стъмни. И по тѣзи причина съ настѣпванието на нощта си излизаха всички изъ четалището и бившиятъ овчаръ имаше пълна възможность да чете, да пиши и да повтаря съ гласъ онова, което иска. Той се занимаваше всѣкий день по три часа, но и много нѣщо може да се научи въ това врѣме, ако се учи усердно. При това той се учаше безъ да се отдалечи отъ животътъ, защото денѣ се намѣрваше постоянно въ разговоръ, който се касаяше до общественитѣ въпроси, а освѣнъ това Никола не пристана да слѣди по вѣстницитѣ вървѣжътъ на събитията, и за това можеше да приложи въ животътъ спечеленитѣ знания.

Разбира се, че тѣзи познания бѣха елементарни, но постоянното имъ приложение въ животътъ ги оживѣваше и допълнѣше. На всичкитѣ научни свѣдѣния той даваше субективна оцѣнка: искаше му се изъ всичко да извлѣче полза за България. По такъвъ начинъ се роди, разви и укрѣпна въ неговата душа патриотизмътъ на отчаянието. Человѣкъ, подъ влиянието на това чувство, става способенъ да влѣзне въ съюзъ съ какъвто и да било врагъ на неговитѣ притѣснители. Това го изисква логиката на прислѣданията. Едвамъ съзнаха българитѣ отношението си къмъ турцитѣ и почна да се развива срѣдъ тѣхъ подобенъ родъ патриотизмъ; Никола бѣше единъ отъ неговитѣ носители. Той поглѣдна и задъ „колиситѣ“ на четалището. Наистинна, на масата лѣжаха вѣстници, въ долапитѣ книги, позволени отъ турската цензура; но освѣнъ това се появяваха и ходѣха отъ рѣка на рѣка нецензурни вѣстници и запрѣтѣни книги на езицитѣ: руский, сръбский и българский. Тѣзи книги се печатаха въ Бокурецъ или Браила; тѣ се четѣха рѣвностно даже и отъ благонамѣрѣнитѣ посѣтители на четалището.